

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ธุรกิจเชิงอนุรักษ์หรือธุรกิจเพื่อสังคม เป็นการดำเนินธุรกิจลักษณะหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งสภาพสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการดำเนินธุรกิจได้คำนึงถึงสภาพความเป็นอยู่ของผู้ผลิต ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม และความปลอดภัยของผู้บริโภค โดยมุ่งการอนุรักษ์ทั้งสิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมและภูมิปัญญา รวมถึงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้มีกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังดำเนินการโดยให้ความเป็นธรรมในการทำธุรกิจร่วมกันของกลุ่มสมาชิก เพื่อให้สามารถสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับกลุ่มและชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงเพื่อเป็นหลักประกันถึงความมั่นคงในการดำเนินชีวิต อันโยงใยไปถึงความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น เช่นเดียวกับ ปรีดา เดียสุวรรณ (2550) ประธานเครือข่ายธุรกิจเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม Social Venture Network Asia (Thailand) ได้กล่าวไว้ว่าความเจริญทางวัตถุอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอที่จะให้สังคมโลกอยู่รอดได้ ต้องมีความเจริญทางจิตวิญญาณ ต้องมีสิ่งแวดล้อมที่งดงามสำหรับลูกหลานและคนรุ่นต่อไป ต้องคำนึงถึงคุณภาพชีวิตและการอยู่ในสังคมอย่างมีน้ำใจต่อกัน มิใช่เพียงต่อเพื่อนมนุษย์เท่านั้น ต้องมีน้ำใจต่อธรรมชาติด้วย ควรใช้ทรัพยากรเพื่อการดำรงอยู่ที่แท้จริง ไม่ใช่ระดมใช้อย่างฟุ่มเฟือยดังที่ผ่านมา ความสำเร็จคือการใช้ให้น้อยที่สุดแต่มีความสุขและพอใจได้ ซึ่งการประเมินความสำเร็จทางธุรกิจเพื่อสังคมหรือผลตอบแทนของการดำเนินธุรกิจเชิงอนุรักษ์นั้น ไม่ได้มองผลกำไรที่เป็นวัตถุหรือไปเพียงเพื่อผลประโยชน์สูงสุดของตนเองหรือวัตถุเพียงฝ่ายเดียว แต่จะต้องรวมเอาคุณภาพชีวิตที่ดีของสังคมทั้งใกล้และไกลตัว การดำรงรักษาไว้ซึ่งสิ่งแวดล้อมที่ดี น้ำที่ใสสะอาด อากาศที่บริสุทธิ์ สังคมที่น่าอยู่ ความมีน้ำใจเกื้อกูลที่มีมากขึ้นต่อผู้ค้า ต่อคนในและนอกองค์กร ตลอดจนไปถึงสิ่งมีชีวิตและธรรมชาติ ให้เจริญงดงามไปกับเราด้วย

ความคงอยู่และความยั่งยืนของการดำเนินงานธุรกิจเป็นอีกสิ่งสำคัญหนึ่ง นอกเหนือการที่ชุมชนได้รับประโยชน์สูงสุดทั้งในด้านคุณภาพชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อมแล้ว ยังจะส่งผลให้เกิดความมั่นคงของชุมชนและส่งผลต่อไปยังการพัฒนาประเทศชาติ ดังที่ มงคล ชาวเรือ (2550, หน้า 32) กล่าวว่าขบวนการทางธุรกิจที่มีความยั่งยืน เป็นการสร้างรากฐานที่มั่นคงในการพัฒนาประเทศ นอกจากนั้นแนวคิดในการดำเนินธุรกิจเชิงอนุรักษ์ยังสอดคล้องกับแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นปรัชญาหลักในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10

(พ.ศ. 2550-2554) โดยให้ความสำคัญกับการสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจและสังคมให้เข้มแข็ง รักษาความสมดุลของทุน และทรัพยากรในมิติต่างๆ ตลอดจนสามารถปรับตัวพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ได้อย่างรู้เท่าทันและนำไปสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนชาวไทยในที่สุด

กลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ศูนย์การเรียนรู้ “ดูบแก้วมา” บ้านนาเดา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง เป็นการรวมกลุ่มสมาชิกของชุมชนเพื่อประกอบอาชีพเกี่ยวกับการทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ที่มีการจัดการธุรกิจเชิงอนุรักษ์ ชาวบ้านบ้านนาเดาส่วนใหญ่เดิมมีอาชีพหลักคือ การเกษตร ยามว่างจะมีการทอผ้าเพื่อใช้ในครัวเรือน ในปี พ.ศ. 2526 ได้มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เพื่อทอผ้าหลังจากฤดูการเก็บเกี่ยวเพื่อสร้างรายได้เสริมโดยใช้เส้นไหมประดิษฐ์ แต่สินค้าที่ผลิตออกมานั้นมีรูปแบบที่ไม่แตกต่างจากท้องตลาด ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มไม่ประสบความสำเร็จในการประกอบธุรกิจ จากปัญหานี้ประธานกลุ่มได้สังเกตพบว่าสินค้าที่ขายดีและได้รับความสนใจจากลูกค้าโดยเฉพาะชาวต่างชาติ คือสินค้าที่มีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นในปี พ.ศ.2545 ประธานกลุ่มจึงได้นำแนวคิดนี้มาปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตและรูปแบบสินค้าให้มีเอกลักษณ์เป็นของตนเองคือ ผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติที่มีลวดลายโบราณ ซึ่งมีความสวยงามและได้รับความสนใจจากลูกค้ามากขึ้นจน กระทั่งในปี พ.ศ. 2547 “ผ้าทอลายสร้อยดอกหมาก” ได้รับยกย่องเป็นสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับห้าดาวของภาคเหนือประเภท ผลิตภัณฑ์ ผ้า เครื่องแต่งกาย ส่งผลให้ลูกค้าชาวญี่ปุ่นเกิดความสนใจและสั่งผลิตเป็นจำนวนมากอย่างต่อเนื่อง เป็นการสร้างงานและรายได้ให้กับชาวบ้านและชุมชนเป็นอย่างดีชาวบ้านจึงได้มีการรวมตัวกันเหนียวแน่นขึ้นและมีการส่งเสริมการปลูกฝ้ายปลอดสารพิษเพื่อเป็นวัตถุดิบสร้างอาชีพสำหรับผู้สูงวัยโดยการปั่นเส้นฝ้ายอยู่กับบ้าน รวมถึงการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการย้อมสีธรรมชาติที่ได้ภายในท้องถิ่นและการทอผ้าด้วยกี่กระตุกพื้นบ้าน รวมถึงการส่งเสริมให้ชาวบ้านได้ตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมในการผลิต โดยในทุกขั้นตอนการผลิตปราศจากการใช้สารเคมี นอกจากนั้นเพื่อการพัฒนาการดำเนินงานในกลุ่ม ทางกลุ่มยังได้รับความร่วมมือในการให้การแนะนำ คำปรึกษาจากโครงการฝ้ายแกมไหม สถาบันวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่อีกด้วย (ชนศักดิ์ เมฆขจร, 2549, หน้า 4-5)

การดำเนินธุรกิจเชิงอนุรักษ์ของกลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ศูนย์การเรียนรู้ “ดูบแก้วมา” บ้านนาเดา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ตลอดระยะเวลา 6 ปีที่ผ่านมา ได้ขยายความร่วมมือไปยังสมาชิกชุมชนใกล้เคียงจนเกิดเป็นเครือข่าย รวมทั้งมีสมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้สูงวัยในชุมชนและสมาชิกของกลุ่มให้ความร่วมมือในด้านการดำเนินงานเป็นอย่างดี นอกจากนั้นในด้าน การสนับสนุนด้านต่างๆ ทางกลุ่มมีหน่วยงานจากทั้งภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุนอย่าง

ต่อเนื่องจนทำให้สมาชิกมีรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ดังจากการให้สัมภาษณ์ของคุณจันทร์คำ แก้วมา ประธานผู้ก่อตั้งกลุ่ม (ให้สัมภาษณ์, 22 กันยายน 2550) ที่ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า จากที่กลุ่มเคยกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) เพื่อก่อตั้งกลุ่ม สร้างโรงเรือนและเครื่องมือในการทอผ้า เป็นจำนวนเงิน 500,000 บาท ในระยะเวลาเกือบ 3 ปีทางกลุ่มสามารถสร้างรายได้และผลกำไรจนกระทั่งสามารถชำระหนี้ได้เกือบหมด นอกจากนั้นจำนวนสมาชิกของกลุ่มมีการเพิ่มมากขึ้น จากเดิมมี 8 คน ปัจจุบันมีการเพิ่มขึ้นของสมาชิกและขยายไปยังหมู่บ้านใกล้เคียงเป็น 52 คนและทุกคนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งผลผลิตฝ้ายได้ปีละประมาณ 5,000 กิโลกรัม นับได้ว่าการดำเนินงานของธุรกิจเชิงอนุรักษ์ของกลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ศูนย์การเรียนรู้ “ตูปแก้วมา” บ้านนาเดา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง เป็นแบบอย่างที่ต้องศึกษา เพื่อจะได้ทราบถึงสภาพและกระบวนการในการจัดการธุรกิจเชิงอนุรักษ์และผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับกลุ่มชาวบ้านหรือผู้สนใจทำธุรกิจเชิงอนุรักษ์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพการประกอบธุรกิจเชิงอนุรักษ์ของกลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ศูนย์การเรียนรู้ “ตูปแก้วมา” บ้านนาเดา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง
2. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการธุรกิจเชิงอนุรักษ์ของกลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ศูนย์การเรียนรู้ “ตูปแก้วมา” บ้านนาเดา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตด้านกลุ่มศึกษา ได้แก่ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในกลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ศูนย์การเรียนรู้ “ตูปแก้วมา” บ้านนาเดา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ซึ่งประกอบด้วย

- 1.1 ประธานกลุ่ม
- 1.2 สมาชิกกลุ่ม
- 1.3 วิทยากรอิสระผู้ดูแลกลุ่ม

- 1.4 ลูกค้า

- 1.5 ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามาส่งเสริม หัวหน้าชุมชนและชาวบ้าน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งศึกษาสภาพการประกอบธุรกิจและกระบวนการจัดการธุรกิจเชิงอนุรักษ์

- 2.1 สภาพการประกอบธุรกิจเชิงอนุรักษ์

- 2.1.1 ความเป็นมา
- 2.1.2 บริบทชุมชน
- 2.1.3 แนวคิดหรือความเชื่อเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจเชิงอนุรักษ์
- 2.2 กระบวนการจัดการใน 6 ด้าน ได้แก่
 - 2.2.1 ด้านทรัพยากรมนุษย์
 - 2.2.2 ด้านการเงิน
 - 2.2.3 ด้านวัสดุอุปกรณ์
 - 2.2.4 ด้านการบริหารจัดการ
 - 2.2.5 ด้านการตลาด
 - 2.2.6 ด้านจริยธรรม

นิยามศัพท์เฉพาะ

การจัดการธุรกิจเชิงอนุรักษ์ หมายถึง กระบวนการจัดการธุรกิจที่คำนึงถึงความเป็นอยู่ของผู้ผลิต ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม และความปลอดภัยของผู้บริโภค นอกจากนั้นยังมุ่งเน้นในเรื่องการให้ความเป็นธรรมในการทำธุรกิจร่วมกันของกลุ่มสมาชิก ทั้งในเรื่องค่าจ้างและราคาของผลผลิต รวมถึงการเคารพในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยการศึกษาจากกลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ศูนย์การเรียนรู้ “ตูปแก้วมา” บ้านนาเดา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ซึ่งแบ่งกระบวนการจัดการออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านการเงิน ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการตลาดและด้านจริยธรรม

การจัดการด้านทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง กระบวนการสรรหาและคัดเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมให้เข้ามาทำงานร่วมกับองค์กร รวมไปถึงการพัฒนามูลค่าการให้มีความรู้ความสามารถและการประเมินผลงาน

การจัดการด้านการเงิน หมายถึง วิธีการในการดำเนินงานควบคุมการเงินอย่างมีประสิทธิภาพในด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ ด้านเงินทุน ด้านงบประมาณ ด้านรายรับและรายจ่าย การอนุมัติสินเชื่อของสถาบันการเงิน จำนวนสินเชื่อและอัตราดอกเบี้ย

การจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ หมายถึง วิธีการในการดำเนินงานในการจัดหาเลือกสรรวัตถุดิบ วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือต่างๆ รวมทั้งการดูแลรักษา การออกแบบและตกแต่งสถานที่อย่างมีประสิทธิภาพในงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด

การบริหารจัดการ หมายถึง รูปแบบการบริหาร กระบวนการวางแผน การจัดองค์กร กลยุทธ์ และวิธีดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์กร

การจัดการด้านการตลาด หมายถึง ระบบการดำเนินงานและกิจกรรมธุรกิจตั้งแต่การวิเคราะห์ตลาด การตั้งราคาสินค้า การบริการ การออกแบบและการขาย เพื่อมุ่งสนองตอบความต้องการของลูกค้า

การจัดการด้านจริยธรรม หมายถึง จรรยาบรรณในการประกอบธุรกิจ ความซื่อสัตย์ต่อลูกค้า ชุมชนและตนเอง เคารพกฎหมาย รวมทั้งให้การดูแล บริการลูกค้าด้วยสวัสดิการที่ดี

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทราบสภาพการประกอบธุรกิจเชิงอนุรักษ์ของกลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ
 2. ทราบกระบวนการจัดการธุรกิจเชิงอนุรักษ์ของกลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ
- ใน 6 ด้าน ได้แก่ด้านบุคลากร ด้านการเงิน ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการตลาด และด้านจริยธรรม
3. ใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้ที่สนใจในการจัดตั้งหรือดำเนินงานในธุรกิจเชิงอนุรักษ์